

УДК 332.15

DOI: 10.18524/2413-9998.2023.1(53).288747

П. В. Шмуневич,

доктор філософії з економіки,
головний консультант сектору досліджень
Таврійського регіону і Криму у місті Херсоні
Центру регіональних досліджень
Національний інститут стратегічних досліджень,
вул. Пирогова, 7а, м. Київ, 01054, Україна,
e-mail: shmulevych.niss@gmail.com

О. П. Максименко,

завідувач сектору досліджень
Таврійського регіону і Криму у місті Херсоні
Центру регіональних досліджень
Національний інститут стратегічних досліджень,
вул. Пирогова, 7а, м. Київ, 01054, Україна,
e-mail: maksimenko.niss@gmail.com

А. А. Компанієць,

здобувач другого рівня вищої освіти,
Херсонський державний університет,
Юридична адреса: вул. Університетська, 27, м. Херсон, 73003, Україна,
Фактична адреса: вул. Шевченка, 14, м. Івано-Франківськ, 76018, Україна,
e-mail: alenakompaneecc@gmail.com

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАД ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ПВДНЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено проблематику інноваційного розвитку туристичної діяльності на рівні територіальних громад в сучасних реаліях української децентралізації та перспективної повоєнної відбудови. Проаналізовано туристичний потенціал трьох територіальних громад півдня України, за адаптованою методикою Community Capitals Framework з метою індексації трьох основних типів капіталу, які є засадничими для формування інноваційних туристичних продуктів: інфраструктурного, культурного, природного. Дві із досліджених громад залишаються тимчасово окупованими на час завершення дослідження, яке було розпочато до повномасштабної війни 2022 року. Надамо оцінку та способи вирішення основних проблем або перешкод для розвитку інноваційної туристичної діяльності в територіальних громадах в повоєнний період. Запропоновано новий підхід до визначення найбільш інноваційного для окремої громади виду туризму, який слід розвивати в контексті досягнення цілей сталого розвитку та в рамках формування стійких туристичних потоків і самоврядних туристичних дести-

націй. Рекомендовано громадам розвивати визначені типи капіталів в рамках повоєнної відбудови.

Ключові слова: територіальна громада, туристичний продукт, подієвий туризм, екологічний туризм, сталий розвиток, капітали громад, внутрішній туризм, в'їзний туризм, міжрегіональний туристичний простір, туристична дестинація, повоєнна відбудова.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Поточною тенденцією світового туризму є «устародавнення»: туристичні потоки формуються до країн, які у свідомості туристів представляють зв'язок із стародавніми цивілізаціями. Багато регіональних інноваційних туристичних продуктів формується саме на основі переосмислення історичної спадщини, оскільки, наприклад, дослідження профілю китайського туриста вказують на його інтерес до інших стародавніх цивілізацій [1]. Тобто наявна свідомо чи підсвідомо повага до «рівних» за «стародавністю» націй і культур. Південь України пов'язаний, зокрема, спільним скіфським минулим. На наш погляд, скіфське минуле (Півдня) України слабко розкрито як для іноземних, так і для внутрішніх туристів у вигляді доступних туристичних продуктів. Формування таких продуктів можливе лише із залученням як стейкхолдерів саме музеїв, у яких зберігаються колекції експонатів відповідної стародавньої культури, зокрема, скіфське золото. Загалом цей напрямок туризму є дуже перспективним для України на міжнародному рівні.

З іншого боку, формування інноваційних туристичних продуктів важко здійснити лише на основі культурно-історичної спадщини, без масштабних проєктів національного рівня, як наприклад, реконструкція Цитаделі у Шимкенті в Казахстані. З огляду на поточну ситуацію у світі, необхідно шукати більш реальні та практичні інструменти прискореного інноваційного розвитку туризму в деокупованих громадах півдня України після війни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значним є науковий доробок у сфері управління регіональним туризмом таких іноземних вчених: D. Getz, N. Leiper, J. Andraz, T. Andersson, L. Zhu, S. Flora, Y. Wang, S. Katricioglu, S. Balogu, S. Tanford, K. Arts, M. Islam, A. Fleischer та інші. Великий внесок у дослідження цих проблем зробили українські вчені: Я. Олійник, О. Бейдик, А. Голіков, Л. Мельник, Г. Савіна, О. Сущенко, М. Мальська, Ю. Гуменюк, О. Музиченко-Козловська, Л. Немець та інші. Водночас інноваційна діяльність у туризмі на рівні те-

риторіальних громад здебільшого залишається поза увагою науковців і потребує нових дієвих підходів.

Постановка завдання. За запропонованою методикою дослідити й порівняти три громади різних областей півдня України. Метою даного дослідження є формування нового підходу до визначення найбільш інноваційного для окремої громади виду туризму, розвиток якого не порушуватиме принципів сталого розвитку та сприятиме формуванню внутрішніх та іноземних туристичних потоків до громади, регіону, країни у повоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Порівняння територіальних громад або населених пунктів різних розмірів може відбуватися за різними принципами, залежно від мети порівняння. Застосована нами методика дозволяє порівнювати різні за своїми характеристиками громади, оскільки враховує експертні оцінки. Зокрема, реальні і потенційно можливі туристичні потоки формуються завдяки різним атракторам. Вони не завжди залежать від таких абсолютних характеристик громад як кількість населення, площа території, річний бюджет тощо. Особливо це стосується атракторів, які утворюються в процесі подієвого туризму. Так, для великих міст подієвий туризм може бути представлений спортивними подіями, які проходять у великих спортивних комплексах, а для невеликих громад подібний за масштабом подієвий туризм часто представлений сезонними фестивалями типу «open-air». У всіх цих випадках кількість туристів, які відвідують подію, може бути співмірною.

Порівняння географічно несуміжних, але регіонально споріднених територіальних громад дозволить визначити:

- який напрямок туризму в Україні має найбільший інноваційний потенціал, а тому потребує переважної підтримки з боку державних інституцій (держуправлінський аспект)

- чи можлива і буде ефективною взаємодія таких громад у туристичній сфері, наприклад, у рамках міжрегіонального туристичного простору (синергетичний аспект).

Раніше розроблена нами методика, яка є адаптацією до туристичної сфери американської Community Capitals Framework (CCF), дозволяє системно оцінити туристичний потенціал певної громади у процесі взаємодії із іншими громадами системи [2]. Оцінка відбувається у динамічному вимірі, тобто при моделюванні процесу перетворення від-

повідного капіталу в ресурс для розвитку туризму. Наші попередні дослідження доводять перспективність в цілому для українських громад півдня України й найбільший інноваційний потенціал двох видів туризму – подієвого та екологічного.

Нами були комплексно оцінені три громади півдня України, наведені в табл. 1. Водночас методика CCF була дещо модифікована через проведені в рамках дослідження «польові» дослідження та глибинні інтерв'ю із стейкхолдерами. Математична оцінка індексів капіталів була спрощена на основі розрахунку експертних оцінок.

Таблиця 1

Досліджувані територіальні громади півдня України

№	Назва населеного пункту	Код за КО-АТУУ*	Категорія	Належність до територіальної громади	Код за КА-ТОТГ**	Район	Область
1	Трихати	4824284201	село	Ольшанська селищна ТГ	UA48060230000098265	Миколаївський	Миколаївська
2	Роздольне	6523285501	селище	Каланчацька селищна ТГ	UA65080070000011930	Скадовський	Херсонська
3	Мелітополь	2310700000	місто	Мелітопольська міська ТГ	UA23080070000068953	Мелітопольський	Запорізька

* КОАТУУ – Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України

** КАТОТГГ – Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

Мелітополь активно розвиває бренд мелітопольської черешні. Вбачається потенціал успішного поєднання і гастрономічного, і подієвого, і зеленого, й інших видів туризму навколо бренду. Цікавим й унікальним є аспект того, що ефективно брендується місто, хоча зазвичай аграрна продукція асоціюється із селом. Це може стати прикладом для інших громад-учасниць майбутнього міжрегіонального туристичного простору, наприклад, для Херсона («херсонський кавун»).

Туристичним атрактором Мелітополя має стати «Кам'яна Могила», яка охороняється державою у формі національного історико-археологічного заповідника. Об'єкт за стародавністю не поступається Стоунхенджу, Єгипетським пірамідам та іншим всесвітньовідомим [3]. По-

льові дослідження, контент-аналіз друкованих та інтернет-джерел, оцінки методом порівняння доводять, що об'єкт великою мірою недооцінений туристично, хоча має потенціал позиціонування навіть на світовому ринку туризму. На нашу думку, поточна організаційна форма заповідника не сприяє розвитку туризму на основі атрактивності Кам'яної Могили. Глибинне інтерв'ю із представником заповідника підтверджує відсутність у його колективу розуміння та компетенцій розвитку саме туристичного напрямку на основі об'єкту. Це не означає кадрову проблему колективу, адже сама організаційна форма спрямована на дослідження з археології місцевості, а не на розвиток туризму.

Зазначене доводить необхідність формування міжрегіонального туристичного простору. Агенти розвитку такого простору мають бути здатні оцінити туристичний потенціал Кам'яної Могили. При цьому слід зазначити, що при брендунні зазначеного об'єкту недоцільно вживати порівняння із подібними світовими об'єктами. Так, на офіційному туристичному сайті Мелітополя [4] представлений туристичний маршрут до Кам'яної Могили під назвою "Український Стоунхендж". Подібний тренд порівняльного туристичного брендуння спостерігаємо, наприклад, і в Херсоні: "херсонська Венеція" (про плавні Дніпра), "херсонський Гранд-каньйон" (про кручі під Станіславом) тощо. Втім це питання є досить дискусійним і невирішеним в українській туризмології. Адже порівняння українських туристичних локацій із всесвітньо відомими є ризикованим, перш за все, в контексті розвитку в'їзного туризму. Можливе формування іміджу певної «сурогатності» нашої туристичної пропозиції в очах іноземного туриста, зважаючи, що наш потенціал подекуди значно вищий за іноземні дестинації-конкуренти, якщо представляти його системно. Наприклад, наші плавні концептуально абсолютно не схожі на Венецію. В них маємо концентруватися на екологічному туризмі і спогляданні природи, а канали у Венеції – це фон для культурно-архітектурного споглядання. Ця проблематика безпосередньо стосується маркетингу дестинацій як етапу стратегізації регіонального туризму, але і важлива при виході на туристичні ринки із інноваційними продуктами. Це зрозуміло з тих причин, що інновація не має повторювати назви традиційного продукту.

Селище Роздольне до війни тільки планувало власний туристичний розвиток, але «польові» дослідження доводять величезний потенціал у сфері зеленого, екологічного, аграрного туризму на його території.

Проведені до війни глибинні інтерв'ю із представниками місцевого самоврядування, активістами і підприємцями селища вказують на готовність вкладати порівняно значні ресурси в розвиток туризму. При цьому наявне нерозуміння механізмів туристичного осмислення території громади та відсутність громаді носіїв компетенцій для відповідного розвитку. У маркетинговому вимірі Роздольне поступається сусіднім Хорлам. Селище навіть не відображене як об'єкт інтересу на туристичній мапі Херсонської області, хоча має кілька унікальних для регіону природних об'єктів [5].

Село Трихати вже кілька років орієнтується на розвиток подієвого туризму. Заснований представниками громадськості – Українською Асоціацією Повітряних Зміїв – Міжнародний фестиваль повітряних зміїв Tryhuty IKF 2017 через різні причини з роками трансформувався та закріпився як культурна подія широкого профілю регіонального рівня. Отже, громада певною мірою реалізувала, але стикнулася із кризами. Глибинні інтерв'ю із представниками громади, громадськими активістами та організаторами першого фестивалю дозволяють стверджувати про необхідність громаді переосмислити свій бренд, масштабувати його. При цьому постає проблема слабкості саме місцевого туристичного активу, адже фестиваль протягом років організовується не мешканцями громади.

З вихідних позицій нашого дослідження спільною для даних громад є туристична орієнтованість, тобто закріплення у власних стратегіях розвитку туризму як однієї із пріоритетних галузей. Зрозуміло, що туристичний потенціал проаналізованих громад є різним. Втім, як доводилося вище, важливим є визначення, який інноваційний вид туризму є найбільш перспективним для розвитку в кожній із цих громад в рамках формування міжрегіонального туристичного простору.

Розрахунок всіх семи типів капіталів трьох територіальних громад виходить за межі даного дослідження, яке спрямоване на визначення точок інноваційного зростання у туристичній сфері на рівні громад. Аналіз сучасних праць українських вчених з управління інноваційною діяльністю у відкритих економічних системах дозволяє виокремити такі компоненти інноваційного зростання, зокрема, в туризмі [6]:

- шляхи сполучення;
- синергетичні особливості;
- об'єктивне зовнішнє середовище.

Зіставлення цих компонентів із складовими методики ССФ дозволяє виокремити такі типи капіталів територіальних громад, які найбільше впливають на інноваційну природу майбутніх туристичних продуктів: інфраструктурний, культурний, природний.

Інфраструктурний капітал громад формується сукупністю різних чинників, його оцінка в цілях туризму передбачає оцінку відстаней між громадами й економічними ядрами їх регіону або району, а також швидкісний режим на шляхах сполучення. У табл. 2 та 3 представлені відповідні вихідні дані для розрахунку індексів інфраструктурного капіталу.

Таблиця 2

Шляхи автомобільного сполучення громад з економічними ядрами відповідних регіонів

Назва громади	Назва економічного центру регіону	Відстань до центру, км	Міжнародний аеропорт (код IATA)	Відстань до аеропорту, км	Районний центр	Відстань до районного центру, км
Трихати	м. Миколаїв	35	Миколаїв (NLV)	49	м. Миколаїв	35
Роздольне	м. Херсон	102	Херсон (KHE)	116	м. Скадовськ	16
Мелітополь	м. Запоріжжя	125	Запоріжжя (OZH)	129	м. Мелітополь	0

Неавтомобільне сполучення між громадами та їх регіональними центрами найчастіше представлено залізничним сполученням, тому нами пропонується саме його оцінка як коригуючої величини в індексі інфраструктурного капіталу. Вихідні дані для розрахунку представлені в табл. 3. Коригуюча величина розраховується як добуток значень усіх полів матриці, при якому множник набуває значення 0,9 – в разі значення поля як «відсутнє» – і 1,1 – в разі значення поля як «наявне».

Розрахунок індексів інфраструктурного капіталу громад включено у розрахунок підсумкових інтегральних коефіцієнтів за громадами.

Наступним типом капіталів громад з найбільшим інноваційним потенціалом є культурний капітал. Оскільки нами оцінюється динамічність процесу перетворення капіталів в туристичні ресурси, то слід

враховувати насамперед потенційні можливості наявних культурних і туристичних подій.

Таблиця 3

Потенціал неавтомобільного сполучення територіальних громад

Назва територіальної громади	Наявність залізничного сполучення безпосередньо в громаді	Наявність залізничного сполучення в (О)ТГ	Наявність виходу до водних шляхів сполучення безпосередньо громади	Наявність виходу до водних шляхів сполучення (О)ТГ
Трихати	наявне	наявне	наявне	наявне
Роздольне	відсутнє	наявне	наявне	наявне
Мелітополь	наявне	наявне	відсутнє	відсутнє

Вихідні дані розрахунку індексів культурного капіталу наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Туристичні прояви культурного капіталу громад

Назва територіальної громади	Кількість фестивалів місцевого рівня (не-туристичних)	Туристичний вимір		
		Кількість фестивалів регіонального рівня	Кількість фестивалів національного рівня	Кількість фестивалів міжнародного рівня
Трихати	0	1	0	0
Роздольне	1	0	0	0
Мелітополь	1	1	0	0

Найважливішим типом капіталу для розвитку в сучасних умовах слід визнати природний. Географічне розташування громади грає найбільшу роль у формуванні атрактивності великої кількості сучасних туристичних продуктів у багатьох країнах світу, адже відображає середовище формування культурної спадщини певного народу чи окремого регіону.

Комплексна оцінка природного капіталу громади є складним завданням, особливо коли на меті є розвиток екологічного туризму в громаді. Іноземна практика щодо визначення екологічного або зеленого туризму є різноманітною. Практично з самого початку свого розвитку екотуризм швидко став у певній мірі саморегульованою галуззю. Прин-

ципи екологічного туризму та нові ідеї пропагують створені за останні десятиліття установи та організації. На початку 90-х років у США було створено Міжнародне Товариство Екотуризму (International Ecotourism Society – TIES), яке відіграло важливу роль у розвитку цієї галузі туризму. Організація Об'єднаних Націй оголосила 2002 рік «Міжнародним роком екотуризму», що стало ще одним кроком до визнання екотуризму одним з ключових напрямків туристичної галузі у світі [7].

Міжнародне Товариство Екотуризму надає таке визначення екологічного туризму: «Відповідальна подорож до природних територій, що забезпечує збереження довкілля, підтримує добробут місцевого населення і передбачає тлумачення (власного туристичного досвіду) та освіту» [8]. Отже, оцінка природного капіталу є необхідною передумовою розвитку екотуризму.

Слід зазначити, що на міжнародному рівні використовується низка понять: екологічний туризм, сталий туризм, зелений туризм, сільський туризм (агротуризм), агроекотуризм [2]. Хоча ці терміни часто є синонімами, втім кожний з них має в різних країнах свою специфіку. Тож законодавче визначення та практична вживаність термінології екотуризму в різних країнах світу потребує подальших ґрунтовних досліджень. Регулювання та відбір проєктів екологічного/зеленого туризму здійснюється в більшості країн світу за принципом глокалізації – локальної відповідності Глобальним цілям сталого розвитку [2], тобто прийняття рішень проходить на рівні громад і регіонів.

Практика виокремлення зеленого або екологічного туризму як окремих видів туризму на законодавчому рівні різниться за країнами. Втім головними критеріями, які застосовуються більшістю країн для ідентифікації екологічного туризму, слід вважати: відповідність принципам сталого розвитку, зведене до мінімуму навантаження на довкілля, підвищення добробуту місцевого населення внаслідок туристичної діяльності.

До 2020 року туристична галузь швидко зростала через високий попит на DESTИНАЦІЇ в країнах, що розвиваються, здебільшого в Азії, Африці, Океанії та Латинській Америці [9]. Хоча пандемія COVID-19 призвела до значного зменшення туристичних прибуттів до цих країн, втім стратегічно ці країни продовжують зосереджуватися на екологічному туризмі, використовуючи свої природні ресурси. Практика цих країн дозволяє визначити екологічний туризм як туризм, який передба-

чає осмислення природного середовища, освітній компонент та управління на засадах сталого розвитку (що здебільшого відповідає визначенню TIES). У зазначених країнах задекларовано розвиток сталого екологічного туризму із забезпеченням двох складових: належної вигоди для відповідної територіальної громади і довгострокового збереження природних багатств, задіяних в такій туристичній діяльності.

У цілому закордонний досвід свідчить про особливу цікавість туристів до водних ресурсів дестинацій, тому нами оцінені такі ресурси, які можуть бути осмислені туристично та рекреаційно (табл. 5).

Таблиця 5

Наявність водойм з можливістю туристичного застосування

Назва територіальної громади	Наявність водойм з можливістю туристичного застосування в громаді	Назва водойми
Трихати	наявне	р. Південний Буг
Роздольне	наявне	Чорне море
Мелітополь	наявне	р. Молочна

На наш погляд, окрім європейського та загалом західного досвіду, необхідно враховувати і досвід колишніх радянських республік у розвитку нових дестинацій. З позицій економіки розвитку, спільний досвід управління, укорінені підходи до прийняття рішень, спадкові аспекти системи підготовки кадрів – все це системні характеристики, які потребують часовий лаг навіть при наявності бажання керівного елемента системи. Часовий лаг в процесах впровадження змін – т.зв. реформах – та інертність складних соціально-економічних систем – риса, яка практично не враховувалась у довоєнних практиках розвитку туризму в Україні ані з боку органів влади, ані з боку туристичного бізнесу.

Це обумовлює мало досліджену потенційно сильну сторону сільських громад України в розвитку туризму на своїх територіях після деокупації та Перемоги України. У таких громадах сильніші традиції, а циклічність і сезонність сільськогосподарського виробництва, яка має відновитися після війни, забезпечує певну фундаментальність середовища розвитку. Це дозволить сільським громадам використати системні переваги, що неможливо для багатьох великих міських громад. Зокрема, досвід туристичного розвитку Казахстану вказує на успішне задо-

волення потреб іноземних туристів у пізнанні звичаїв і традицій кочового народу, дикої природи навколо, пріоритетним є етнографічний туризм, проживання в етноаулах [10]. При цьому казахські експерти вказують на успішність залучення туристів через культурні події та інтерактивні шоу, які більшою мірою дають змогу туристам отримати певний унікальний досвід знайомства із стародавньою цивілізацією.

Аналіз сучасних досліджень подієвого туризму доводить пріоритетність трьох головних підходів, за якими слід формувати інноваційні туристичні потоки на основі подій (фестивалів, івентів) [11]:

- ретроспективне дослідження профілів учасників попередніх ітерацій туристичної події;
- феноменологія, тобто певний бенчмаркінг у туристичній галузі;
- семплінг малих поведінкових моделей і кліше дозвілля.

Як бачимо, ці підходи дозволяють порівнювати досвід подієвого туризму в інших громадах як українських, так й іноземних з метою розробки нових туристичних подій. Таким чином, закордонний досвід може бути адаптований до українських реалій, зокрема, й у сфері подієвого туризму на основі культурної спадщини та природних багатств певного регіону і громади.

У табл. 6 узагальнено основні проблеми трьох досліджених територіальних громад, напрями інноваційного розвитку та способи розв'язання виявлених проблем.

Таблиця 6

Оцінка проблем інноваційного розвитку туристичної галузі в територіальних громадах України

№	Проблема	Перспективний напрям розвитку	Спосіб вирішення	Громада первинної ідентифікації проблеми
1	Відсутність якісного покриття мобільного зв'язку	Залучення тревел-блогерів та інфлуенсерів	Консультації з операторами мобільного зв'язку, вимоги щодо встановлення телекомунікаційних вишок	с. Роздольне
2	Відсутність ліцензованих туристичних операторів	Залучення в'їзних (іноземних) туристів	Кооперація в межах регіону або міжрегіональна задля поширення території роботи туроператорів на територію громади	м. Мелітополь

3	Відсутність облаштованих стежок аграрного, зеленого, екологічного туризму із врахуванням безбар'єрного доступу	Створення інноваційних тревел-продуктів для осіб з інвалідністю, активних сімей з маленькими дітьми	Додаткові дослідження з метою визначення найбільш цікавих і раціональних шляхів пішого/велосипедного туризму на території громади з врахуванням гранично допустимого екологічного навантаження. Подальше облаштування таких шляхів в єдиному візуальному стилі	с. Роздольне
4	Недостатнє формальне і візуальне розмежування сільськогосподарських угідь із землями із туристичним навантаженням	Залучення екологічно свідомих туристів, зокрема, іноземних	Більш чітке візуальне супроводження туристичної діяльності на території громади, інвентаризація, аналіз та зонування комунальних земель	с. Трихати
5	Недостатня спеціалізація комплексних екскурсійних продуктів для гостей громади	Трансформація культурних досягнень у туристичний продукт	Додаткові дослідження із залученням соціологічних і маркетингових інструментів для сегментування потенційних туристів. Подальше формування легкодоступної та інтуїтивно зрозумілої бази екскурсій, спеціалізованих під кілька сегментів туристів за віком, інтересами, особливими потребами тощо	м. Мелітополь
6	Недостатнє використання наявних природних ресурсів для формування туристичної привабливості громади (зокрема, водних)	Формування інноваційних продуктів для індустрії розваг	Нова оцінка географічного розташування громади, відбір найбільш перспективних можливостей анімацій та атракцій із використанням природних ресурсів, зокрема, водних	с. Трихати

Джерело: розроблено авторами

Наведений перелік ідентифікованих проблем не є вичерпним, кожна громада потребує додаткового вивчення з подальшим групуванням та оптимізацією способів вирішення в рамках планування діяльності ор-

ганів влади та агентів розвитку туристичної діяльності.

Комплексна оцінка трьох громад в контексті можливого формування інноваційного міжрегіонального туристичного простору на Півдні України наведена в табл. 7. Інтегральні коефіцієнти округлені до десятих для легшого сприйняття.

Таблиця 7

Результати оцінки туристичного потенціалу територіальних громад з позицій інноваційності

	Інтегральний коефіцієнт трьох типів капіталів	Найбільш перспективний вид туризму	Можливий формат інноваційних туристичних продуктів
Трихати	1,1	Подієвий	Тревел-блоги
Роздольне	1,2	Екологічний	Дика природа
Мелітополь	1,4	Подієвий	Гастротуризм

Джерело: розроблено авторами

Висновки. Досліджено три територіальні громади півдня України за адаптованою методикою CCF з метою індексації трьох основних типів капіталу, які є засадничими для формування інноваційних туристичних продуктів: інфраструктурного, культурного, природного. Надамо оцінку та способи вирішення основних проблем або перешкод для розвитку інноваційної туристичної діяльності в громадах Трихат, Роздольного та Мелітополя після деокупації і в рамках повоєнної відбудови. Зазначено, що подібні проблеми є спільними для багатьох громад південної України.

Аналіз доводить, що для громад півдня України притаманний значний потенціал розвитку екологічного та подієвого видів туризму. При цьому можливий супутній розвиток водного туризму, гастрономічного туризму, сільського (аграрного) туризму та в цілому посилення екскурсійної діяльності. Агентам розвитку туристичної діяльності в територіальних громадах під час розробки стратегій і тактик повоєнного розвитку туризму необхідно сконцентрувати свої зусилля на пошуку рішень, інноваційних для внутрішніх та/або іноземних туристів.

Таким чином, запропоновано новий підхід до визначення найбільш інноваційного для окремої громади виду туризму, який слід розвивати в контексті досягнення цілей сталого розвитку та в рамках формування

стійких туристичних потоків, а в подальшому й самоврядних туристичних дестинацій у повоєнний період. Територіальним громадам необхідно розвивати визначені типи своїх капіталів. Об'єднання в рамках міжрегіонального туристичного простору сприятиме формуванню синергетичних ефектів, позитивних для всіх учасників.

Подальші дослідження можливі саме у сфері оцінки можливостей об'єднання територіальних громад півдня України в рамках конкретних інноваційних туристичних продуктів на основі спільної історичної спадщини як елементу стратегічного розвитку деокупованого півдня України в рамках повоєнної відбудови.

Список використаної літератури

1. Liu J., Nijkamp P. Inbound Tourism as a Driving Force for Regional Innovation: A Spatial Impact Study on China. *Journal of Travel Research*. 2019. Vol. 58. № 4. P. 594–607.
2. Шмудевич П.В. Формування організаційно-економічної стратегії сталого розвитку регіонального туризму.: дис. ... докт. філос. з екон.: 051. Херсон, 2020. 242 с.
3. Національний історико-археологічний заповідник "Кам'яна Могила". Мелітополь : Дике Поле, 2017. 6 с.
4. Туристичний сайт міста Мелітополь. URL: <https://tourism.mlt.gov.ua/> (дата звернення: 02.09.2022).
5. Херсонщина туристична. Туристична карта Херсонської області. Херсон, 2019. 12 с.
6. Гусаріна Н. В., Шарко М. В. Організаційно-функціональні трансформації управління інноваційної діяльністю підприємств в умовах невизначеності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. № 6, Том 3. С.106–111.
7. United Nations. Sustainable Development. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/> (дата звернення: 02.09.2022).
8. The International Ecotourism Society. URL: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (дата звернення: 02.09.2022).
9. Nor A. et al. Landscape Ecological Assessment of Potential Ecotourism in Malaysia. *International Journal of Civil Engineering and Technology*. 2018. 9(10). P. 969–979.
10. Слободская И. Девальвация внесла вклад в развитие въездного и внутреннего туризма. *Капитал. Деловой еженедельник*. 2018. 18 октября. (№35(636)). С.10
11. Getz D. Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management*. 2008. Vol. 29. № 3. P. 403–428.
12. Мелітополь. Інтеркультурний путівник. Мелітополь, 2019. 48 с.

Стаття надійшла 29.04.2023 року

P. V. Shmulevych,
PhD in Economics,
Chief Consultant of Sector for Studies of
Taurida Region and Crimea in Kherson of

Regional Studies Center,
National Institute for Strategic Studies,
7a, Pyrohova Str, Kyiv, 01054, Ukraine,
e-mail: shmulevych.niss@gmail.com

O. P. Maksymenko,
Head of Sector for Studies of
Taurida Region and Crimea in Kherson of Regional Studies Center,
National Institute for Strategic Studies,
7a, Pyrohova Str, Kyiv, 01054, Ukraine,
e-mail: maksimenko.niss@gmail.com

A. A. Kopmaniets,
Master's student in Tourism
Department of Hospitality and Tourism Business
Kherson State University,
Legal address: 27, Universytetska St., Kherson, 73003, Ukraine,
Actual address: 14, Shevchenka St., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine,
e-mail: alenakompaneec@gmail.com

EVALUATION OF INNOVATIVE PRINCIPLES OF POST-WAR TOURISM DEVELOPMENT IN TERRITORIAL COMMUNITIES OF SOUTHERN UKRAINE

The article examines the problems of innovative development of tourism at the level of territorial communities in the modern realities of Ukrainian decentralization and promising post-war reconstruction. The tourism potential of three territorial communities of Southern Ukraine was analyzed using the adapted Community Capitals Framework methodology in order to index three main types of capital, which are essential for the formation of innovative tourism products: infrastructural, cultural, and natural. Two of the communities studied remain temporarily occupied pending the completion of the study, which was initiated before full-scale war in 2022. An assessment and methods of solving the main problems or obstacles for the development of innovative tourism activities in territorial communities in the post-war period are provided. A new approach to determining the most innovative type of tourism for a particular community is proposed, which should be developed in the context of achieving the goals of sustainable development and within the framework of the formation of sustainable tourist flows and self-governing tourist destinations. Communities are recommended to develop certain types of capital within the framework of post-war reconstruction.

Keywords: territorial community, tourist product, event tourism, ecological tourism, sustainable development, community capitals, domestic tourism, inbound tourism, interregional tourist space, tourist destination, post-war reconstruction.

References

1. Liu, J., Nijkamp, P. (2019). Inbound Tourism as a Driving Force for Regional Innovation: A Spatial Impact Study on China. *Journal of Travel Research*, 4 (58), pp.

594–607.

2. Shmulevych, P. V. (2020). Formation of organizational and economic strategy for sustainable development of regional tourism [Formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoi stratehii staloho rozvytku rehionalnogo turyzmu]. Kherson. [in Ukrainian].
3. National Historical and Archaeological Reserve "Stone Grave".(2017). [Natsionalnyi istoryko-arkheolohichnyi zapovidnyk "Kamiana Mohyla".].Melitopol : Dyke Pole. [in Ukrainian].
4. <https://tourism.mlt.gov.ua/>
5. Kherson region is tourist. Tourist map of Kherson region. (2019). [Khersonshchyna turystychna. Turystychna karta Khersonskoi oblasti]. Kherson. [in Ukrainian].
6. Husarina, N. V., Sharko, M. V. (2017). Organizational and functional transformations of management of innovative activity of enterprises in conditions of uncertainty [Orhanizatsiino-funktsionalni transformatsii upravlinnia innovatsiinoi diialnistiu pidpriemstv v umovakh nevyznachenosti]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu. – Bulletin of Khmelnytskyi national university, 6 (3), pp.106–111.
7. United Nations. Sustainable Development. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/> (дата звернення: 02.09.2022).
8. The International Ecotourism Society. URL: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (дата звернення: 02.09.2022).
9. Nor, A. et al. (2018). Landscape Ecological Assessment of Potential Ecotourism in Malaysia. International Journal of Civil Engineering and Technology, 9(10), pp. 969–979.
10. Slobodskaya, I. (2018). Devaluation contributed to the development of inbound and domestic tourism [Devalvatsyia vnesla vklad v rozvytke v'ezdnogo y vnutrenneho turyzma]. Kapital. Delovoy ezhenedelnik. – Capital. Business weekly. 35 (636), p.10.
11. Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. Tourism Management, 3 (29), pp. 403–428.
12. Melitopol. Intercultural guide. (2019). [Melitopol. Interkulturnyi putivnyk]. Melitopol. [in Ukrainian].